

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 94 : 341.382 (498) «1918»

РУМУНІЯ НА ШЛЯХУ ДО БУХАРЕСТСЬКОГО МИРУ 1918 РОКУ

Ярослав Попенко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького
Україна, 72312, м. Мелітополь, вул. Гетьманська, 10,
e-mail: popenkoaroslav80@gmail.com

На сучасному етапі українського державотворення, більш ніж у попередні роки, відчувається необхідність звернення до подій минулого. При чому не стільки з мотивів повсякденного пізнання, скільки для глибокого розуміння суті подій минулого, для врахування досвіду попередніх поколінь і напрацювання моделі сучасного розвитку власної держави. Перша світова війна є історично значущим періодом для вивчення, оскільки саме за її підсумками була створена нова геополітична конфігурація світу. Надзвичайно цікавою та пізнавальною сторінкою тих подій є історія Румунії.

Затиснута між Центральним блоком та Антантою, країна, завдяки власній зовнішньополітичній позиції змогла скористатися ситуацією для збереження державної суверенності та відстояти власні національні інтереси. Різним аспектам румунської історії періоду Першої світової присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні дослідники С. Гакман [9], В. Виноградов [3; 6], В. Ястребчак [7], М. Мельтюхов [17], В. Буле [19] й ін. Водночас, актуальною залишається потреба дослідження причин, змісту та найголовніше наслідків Бухарестського мирного договору 1918 р. для подальшого розвитку повоєнної Румунії.

За умовами Бухарестського договору від 10 серпня 1913 р., який завершив другу Балканську війну, Румунія отримала Силістрію з околицями та Південну Добруджу з населенням близько 286 тис. чол. [1]. Загальна площа країни збільшилася до 138 тис. кв. км, а чисельність до 7 млн. 540 тис. чол. Таким чином Румунії вдалося зберегти лідируючі позиції серед інших балканських держав по чисельності населення, площі та військовому потен-

ціалу. Зрештою, за результатами двох війн, вона набула військово-політичного статусу «жандарма Балкан» [2] та основного гаранта підписаного Бухарестського миру. У цьому напрямку її інтереси повністю співпадали з планами Російської імперії, що і стало підставою для зближення країн впродовж першої половини 1914 р. [2]. Ця тенденція незабаром втілювалася у життя.

На Коронній нараді 21 липня (3 серпня) 1914 р. у середовищі румунського керівництва розгорілася дискусія щодо позиції держави стосовно нової війни. Король Кароль I наполягав на підтримці Центрального блоку згідно умов договору 1883 р. Натомість прем'єр-міністр І. Бретіану відзначив: «Війна буде тривалою; почекаємо, як розгорнуться події. Нам випаде нагода сказати своє слово» [3]. За підсумками наради було ухвалено рішення не вступати у війну на боці Німеччини та розпочати укріплення державних кордонів. Таким чином, шляхи Румунії та Німеччини розійшлися і з договором 1883 р. перестали рахуватися [3]. Пізніше, у своїх спогадах міністр іноземних справ Австро-Угорщини О. Чернін відзначив: «Навіть у роки від 1914 до 1916 Румунія ніколи не була дійсно нейтральною. Вона завжди віддавала перевагу нашим ворогам і заважала нашим спробам підкріпити наші сили» [4].

Тим часом «осторонь» румунського нейтралітету не залишалася і російська зовнішньополітична служба. Результатом переговорів між сторонами стало підписання документу від 18 вересня (1 жовтня) 1914 р. У декларації міністра іноземних справ Росії С. Сазонова румунському представнику в Петрограді К. Діаманді наголошувалося, що Росія зобов'язувалася протидіяти будь-якій

спробі порушення територіальної цілісності Румунії та визнавала за останньою «право приєднати населені румунами області Австро-Угорської монархії» [5]. Окремо було обговорено і статус Буковини. У документі зазначалося: «Що стосується Буковини, то принцип більшості населення буде головною підставою для розмежування територій, які мають бути приєднані або до Росії, або до Румунії» [5]. Додатково царський уряд брав на себе зобов'язання офіційно домовитися з Лондоном і Парижем щодо ратифікації положень. Румунія, натомість, мала зберігати «доброчинний нейтралітет щодо Росії» [5].

Таким чином, Росія «гарантувала» Румунії, з одного боку, право анексувати землі Австро-Угорщини, з іншого – відстоювала власні територіальні претензії на землі, що перебували під владою династії Габсбургів. За влучним висловом сучасних дослідників між сторонами у 1914 р. «переговори перетворилися у торгівлю за право приєднання до Румунії українських, угорських і сербських земель» [6]. Отже, для Румунії на початковому етапі війни склалося стратегічно вигідне становище. Оголошуючи про власний нейтралітет, Бухарест тим часом накопичував ресурси для реалізації власного проекту створення «Великої Румунії» [7-8]. До середини 1915 р. країні вдавалося утримуватися на власних дипломатичних позиціях. Однак влітку 1915 р. у результаті низки поразок у Дарданелльській операції, у Галичині та Польщі, країни Антанти значно активізували свою політичну активність у румунському напрямку, намагаючись залучити країну до союзу. За підтримку союзники погоджувалися визнати її територіальні претензії на Трансільванію, Буковину, Банат і частину угорських земель. Паралельно з переговорами, активізувався і румунський уряд, який послідовно доводив необхідність вступу країни у війну. Вагомим аргументом при цьому було те, що війна постійно завдавала збитків економіці Румунії.

Вже перший рік війни «перервав» традиційні румунські зовнішньоекономічні зв'язки. Вочевидь «яскраво» виявилася залежність економіки країни від західноєвропейських постачальників і споживачів. У країні катастрофічно не вистачало сталі, що позначилося на потужностях машинобудування та металопромисловості. У результаті, вже у лютому 1915 р. $\frac{2}{3}$ бухарестських робітників цих галузей стали безробітними [6]. Кризу поглибив і вступ у війну на боці Німеччини Туреччини, яка одним з перших кроків заблокувала Бос-

пор і Дарданелли. По-суті, бухарестський уряд постав перед фактом неминучої економічної катастрофи, оскільки саме ці протоки забезпечували основний потік румунського експорту.

Зрештою, влітку 1916 р. румунське керівництво прийняло рішення вступити у війну на боці Антанти. За висловом І. Бретіану «тепер або ніколи» [9]. Переговори між сторонами завершилися підписанням 4 (17) серпня політичної угоди та військової конвенції [10]. Румунія зобов'язувалася провести мобілізацію усіх своїх збройних сил та оголосити війну Австро-Угорщині не пізніше 15 (28) серпня. Натомість Антанта погоджувалася на перегляд кордонів на користь нового союзника [9]. 14 (27) серпня королівство оголосило війну Австро-Угорщині. Чисельність румунських збройних сил становила 1 млн. 105 тис. чол. Всупереч оптимістичним прогнозам і планам, військова кампанія 1916 р. закінчилася для країни крахом. Армія була розбита у Трансільванії і в Добруджі, при цьому втрати склали 240 тис. чол. Боездатними залишилося лише 70 тис. чол., які реально могли утримувати лише 30 км фронту, інші 450 км «закривали» російські частини. Вже у грудні армія й уряд змушені були евакуюватися до Молдавії, залишивши Бухарест.

На початку 1917 р. так званий Румунський фронт проходив по лінії Східні Карпати – Фокшани – Браїлів – гирло Дунаю. Центральному блоку вдалося зайняти близько 72,5% Румунії. Останній наступ 24 липня російсько-румунської армії у напрямку Фокшан результату не приніс. Військам вдалося прорвати фронт, але розгорнути наступ не вдалося. Німці, у свою чергу, розпочали 6-8 серпня контрнаступ, але незабаром припинили його. За словами генерала А. Зайончковського: «Операції германців на Російсько-румунському фронті не дали їм того, на що по співвідношенню сил, беручи до уваги не лише чисельність, але і стан армій, вони могли розраховувати» [11]. У серпні ситуація на фронті більш-менш стабілізувалася.

Лютневі революційні зміни у Росії стали для Румунії як мінімум несподіваними. Як зазначив пізніше у своєму щоденнику А. Авереску: «Справжня катастрофа для нас: революція в Росії» [6]. Румунія опинилася на межі катастрофи. Жахливий стан речей підтверджують численні свідчення очевидців тих подій. Зокрема, секретар російської дипломатичної місії писав: «Епідемії вже лютують, а що буде відбуватися за тиждень-другий вза-

галі важко уявити... На кладовищах по декілька днів стоять труни, оскільки не вистачає робочих для риття могил» [6]. Приблизно у цей же час англійська військова місія у Румунії відзначала: «Діяльність залізничного транспорту паралізована. Солдати, яких залишили на залізничних лініях, помирають у вагонах від голоду» [6].

Румунський уряд вдавався до відчайдушних спроб виправити ситуацію – була запроваджена карткова система, але і вона не могла допомогти. Криза охопила не лише міста, а й перекинулася на сільську місцевість – країна неухильно йшла до голоду. Крім того, на окупованій території німецька адміністрація проводила регулярні ревізії майна та продовольства. Населення перебувало у стані зuboжіння. На територіях, які залишилися під контролем румунського уряду ситуація була не кращою. Тут, окрім державних інституцій перебувала велика кількість біженців, цивільного населення та дві армії. Посол США у Петрограді Д. Френсіс відзначав 17 серпня 1917 р. у телеграмі Державному секретарю: «Румунський уряд зараз підтримується Росією, яка стогне під власним тягарем» [6]. Він писав, якщо залишити Румунію наодинці з її проблемами – можливий сепаратний мир. Дипломат радив фінансово підтримати країну у розмірі 10 млн. доларів щомісячно. Така допомога, могла врятувати Румунію, чия доля виглядала безнадійною, якщо вона залишиться без американської дотації [12]. Крім цього, у королівстві активізувався і національно-визвольний рух, особливо на території Бессарабії. На початку 1917 р. виникла ідея створення «Сфатул Церій» (Рада країни). Саме цей орган мав сформувати армію та розпочати «підготовку та впровадження у життя автономії Бессарабії» [13].

Жовтневий переворот у Росії румунські кола зустріли або досить «стримано», або відверто негативно, оскільки країна втрачала підтримку Тимчасового уряду. 25 жовтня А. Авереску відзначав: «Досить тривожні відомості з Росії. Тимчасовий уряд атакований та скинутий революціонерами-максималістами... Що будуть робити німці? Що будемо робити ми?». 6 листопада міністр внутрішніх справ А.К. Константінеску (очолював міністерство у найбільш кризові роки з 11 грудня 1916 по 26 січня 1918 рр.) [14]) відзначав: «Ми перебуваємо тут на вулкані. Боюся, що пропадемо всі» [6]. Поступово у королівстві все голосніше заговорили про необхідність укласти мирний договір з Централь-

ним блоком.

У цьому прагненні вийти з війни бухарестський уряд зустрів жорстку протидію з боку Антанти. Зокрема, Ж. Клемансо та Р. Пуанкаре вимагали «до кінця зберігати вірність зобов'язанням». Зрозуміло, що сам румунський уряд мав безпосередню можливість на місці оцінити справжню «вартість» продовження війни. До того ж реально він «контролював» близько 30% власної території. Водночас, румуни відмовилися від участі у переговорах у Брест-Литовську. Пояснити таку позицію можна з точки зору стратегічних розрахунків Румунії. Вона була готова до миру з Німеччиною, але на майбутнє враховувала позицію Антанти.

18 листопада в Яссах зібралася Коронна рада з участю румунських генералів А. Авереску, К. Презан, І. Григореску, К. Янковеску та керівника французької місії А. Бертело. На нараді було ухвалено рішення, якщо російська армія генерала Д. Щербачева залишить фронт, румунська має також відступити. У свою чергу, 21 листопада Д. Щербачев запитував санкції союзників-румунів на укладення перемир'я. Отримавши цю звістку І. Брегіану звернувся у Париж: «Генерал Щербачев стоїть перед альтернативою: або поступитися місцем більшовикам, або підписати перемир'я. В такому разі спротив з боку Румунії неможливий». Час для підписання перемир'я для Румунії став більш сприятливий: по-перше, ініціатором виступили росіяни, що «гарантувало» для румун позитивне ставлення Антанти. По-друге, війна припинялася. 22 листопада Рада міністрів прийняла рішення про підписання перемир'я. Фердинанд I передав функції головнокомандувача К. Презану. 24 листопада у Фокшанах розпочалися мирні переговори, які закінчилися 26 листопада підписанням перемир'я [15]. Домовленості передбачали: про відновлення бойових дій сторони зобов'язувалися попередити за 72 години до їх початку; сторони зобов'язувалися не проводити жодних підготовчих дій до наступу, а також робити, з метою укріплення вже існуючих позицій; сторони взаємно гарантували не проводити передислокацію військ; визначалася нейтральна зона (у районі дельти Дунаю такою вважався Георгійовський рукав); вихід у нейтральну зону допускався без зброї, водночас, продавати, передавати та вживати алкогольні напої у ній заборонялося; перемир'я стосувалося і Дунайської військової флотилії [15]. Документ мав втратити чинність піс-

ля того як буде підписано перемир'я, що стосуватиметься всього фронту – від Балтики до Чорного моря.

Зрозуміло, що з тактичних міркувань Румунія змушена була домовлятися з Центральними державами. Натомість стратегічні міркування передбачали військово-політичну співпрацю з Антантою. Недаремно румунський посол у Лондоні ще 8 листопада пропонував Англії «послуги» королівської армії у боротьбі із більшовизмом. У свою чергу, і Антанта була зацікавлена якомога довше затримувати на Східному фронті німецькі частини, готуючись до вирішального удару на заході. Досить красномовні свідчення залишив представник президента В. Вільсона полковник Е. Хауз. 13 листопада 1917 р. він відзначив: «Прихід до влади більшовиків, якби він привів до сепаратного миру, означав отримання Німеччиною повної свободи перекидання її військ, і до того ж у великій кількості, зі сходу і мав би наслідком встановлення чисельної переваги германців на Західному фронті – переваги, якої вони до того не мали ще з перших днів війни» [16]. Вже 23 листопада 1917 р. Румунії було «обіцяно» за участь у боротьбі проти більшовиків, підтримати її претензії на землі колишньої Російської імперії [17]. Незабаром ця «квота» дала Румунії привід на анексію Бессарабії. Крім того, не забарилася і реальна допомога. Д. Щербачев за 16 млн. рублів передав румунам зброю, боєприпаси та продовольство, яке знаходилося у розпорядженні російської армії.

Осторонь східноєвропейських проблем «на фоні» більшовицької революції не залишалися Англія та Франція. 23 грудня 1917 р. між ними була підписана таємна конвенція, згідно якої Україна, Бессарабія та Крим опинилися у сфері впливу Франції. Англія «закріпила» за собою Кавказ, Закавказзя та Дон. Одним із головних союзників Парижа у Причорноморському регіоні мав стати румунський уряд, оскільки «ставка» на військово-політичний союз з Києвом себе не виправдала. За наполяганням генерала А. Бертело румуни розпочали підготовку для вторгнення до Бессарабії. Тим паче, що і ситуація в Україні виявилася сприятливою для реалізації проекту створення «Великої Румунії».

3 січня 1918 р. Рада міністрів прийняла офіційне рішення про анексію Буковини. У свою чергу, і Антанта не забарилася із підтримкою Румунії. Хоча при цьому дипломатично відзначалося: «Це – суто військовий захід, який має на меті забезпечення нормального

функціонування та постачання російсько-румунського фронту...» [18]. Отже, Антанта з одного боку дала «свою принципову згоду» на дії королівської армії, з іншого – не поспішала з визнанням за Румунією права на цей регіон. Крім того, весь час представники союзників, зокрема, французької місії, перебували у Бессарабії та регулярно надавали звіти про дії румунської армії й адміністрації. Водночас, і румунська зовнішньополітична служба не залишалася осторонь «бессарабського питання». Практично на всіх міжнародних прийомах і зустрічах дипломати доводили право Румунії на ці землі. Якщо зважити на те, що європейські кордони у недалекому майбутньому мали бути «переглянуті», то такі дії виглядали більш ніж прагматично. 25 січня представник Румунії у Вашингтоні К. Ангелеску, звертаючись до Р. Лансінга підкреслював, що «цей захід був результатом посилення анархії у Бессарабії, що серйозно загрожувала постачанню продовольства та лініям комунікацій армій на Румунському фронті» [20].

З 20 січня румунське командування перейшло до широкомасштабної військової операції. У зайнятих місцевостях було оприлюднене звернення генерала К. Презана в якому він запевняв місцеве населення, що «румунське військо не образить жодного мешканця, якої б національності чи релігії він не був. Відразу після встановлення порядку та спокою воїни-румуні повернуться до себе додому» [6]. Натомість реалії «продемонстрували» протилежне. Сучасний дослідник В. Буле наводить у своїй публікації, яка спирається на архівні документи МЗС Франції, наступні свідчення дій румунів в окупованих місцевостях: «...Коли останні (румуні – Я.П.) увійшли у Бессарабію, їх поведінка скоріш нагадувала поведінку німецьких завойовників і супроводжувалася різного роду насиллям» (серпень 1918 р.) [19]. Румунське вище керівництво також не особливо приховувало справжньої мети «бессарабського походу». У 1920 р. міністр іноземних справ Т. Іонеску відзначав: «...Ми увійшли туди не для того, щоб зберегти її від спустошень, – це був лише дипломатичний хід» [21]. Наприкінці березня представникам Сфатул Церій в Яссах було чітко зазначено, що «Бессарабія занадто слабка для того щоб існувати окремо», тому слід негайно розпочати процедуру об'єднання з Румунією [22]. 9 квітня акт про приєднання Бессарабії на правах автономії до Румунії був підписаний.

Паралельно тривали і переговори з Центральними державами. Останні були зацікавлені «нейтралізувати» Румунський фронт і частково задовольнити територіальні зазіхання румун. Тим паче останні вже реально зайняли українську Бессарабію. Крім того, незважаючи на великі втрати і деморалізацію, румунська армія продовжувала бути реальною силою. Зокрема, О. Чернін відзначав у своїх мемуарах: «...Поширена у багатьох колах думка, нібито румуни близькі до виснаження і тому змушені прийняти будь-які умови, досить хибна. Румуни перебували на достатньо сильних позиціях, дух їхньої армії був чудовий, а під час останнього великого наступу у Макарешті частини Макензена зазнали великих втрат» [4]. Він же відзначав, що румуни розраховували не стільки на військову перемогу, скільки на сподівання протриматися певний час, доки успіхи їх західних союзників не принесуть їм перемогу. Водночас вагомим фактором «утримання» румунського уряду від рішучих кроків на підписання миру з Центральними державами була позиція Антанти. Той же О. Чернін відзначав: «Вони (румунуни – Я.П.), ймовірно, боялися, що підписання з нами миру накличе на них тривалу немилість Антанти, що вони таким чином, її дружбу втратять, а нашої не знайдуть, іншими словами сядуть між двома стільцями» [4].

5 лютого 1918 р. між А. Авереску, А. Макензеном, Р. Кюльманом та О. Черніним відбулися переговори у Бухаресті щодо можливості підписання миру. Найбільше питань викликали території Південної та Північної Добруджі. 27 лютого О. Чернін мав розмову з королем Фердинандом I з приводу цих територій. На всі аргументи монарха з приводу того, що «Румунія задихнеться без виходу до моря», О. Чернін відповідав: «Румунія має прийняти або почесний мир або події набудуть незворотного характеру». Повернувшись у Ясси король зібрав Коронну раду. Підсумком засідань стало ухвалення рішення про підписання миру. 5 березня румунський міністр юстиції К. Аржетояну підписав прелімінарний договір з Центральним блоком у м. Буфтя. За ним Румунія зобов'язувалася: негайно демобілізувати вісім дивізій; відмовитися від Добруджі (натомість отримала торговий вихід до Чорного моря через цю територію); погоджувалася на «виправлення» кордонів на користь Австро-Угорщини; зобов'язувалася «видворити» французьку місію, що знаходилася у країні тощо.

Таким чином, перший крок, спрямований

на припинення війни був зроблений. Водночас, умови миру були досить неоднозначно сприйняті обома сторонами. Румуни вважали його зрадою національних інтересів, Болгарія та Туреччина також залишилися невдоволеними. Зрештою, 24 квітня (7 травня) 1918 р. румунською делегацією на чолі з А. Маргіломаном був підписаний Бухарестський мирний договір. Акт складався з 23-х документів юридичного, економічного, політичного, військового, технічного, фінансового та транспортного характеру.

Відповідно до умов Румунія мала: повернути Болгарії Південну Добруджу; Північна Добруджа до течії р. Дунай і впадіння його у Чорне море по Георгійовському гирлу відходила під спільне управління Центральних держав (*фактично зона впливу Німеччини – Я.П.*); інші протоки Дунаю залишалися під контролем Румунії, додатково їй було обіцяно забезпечення торгового шляху по залізничному сполученню Чернаводе – Констанца; до Австро-Угорщини переходили всі головні карпатські перевали, соляні, вугільні та нафтові родовища. Додатково, Румунія мала демобілізувати більшу частину армії, залишивши лише вісім дивізій [23]. Основну частину договору складало питання економічного характеру. Зокрема, румунський уряд мав відшкодувати Німеччині всі витрати за утримання її військ на території країни, відшкодувати всі матеріальні збитки за втрачену власність, яких зазнали громадяни Центральних держав, сплатити кошти, призначені на утримання військовополонених тощо. Окремо у договорі прописувалося і «нафтове питання». Монопольна торгівля всією нафтою передавалася у руки акціонерному товариству в якому провідну роль відігравав австрійський і німецький капітал. Більше того, акцентувалося, що навіть бухарестський уряд мав купувати нафту винятково у створеній монополії. Таким чином, вся румунська енергетична система опинялася під контролем на 90 років.

Містилися й інші пункти, які фактично перетворювали Румунію на підконтрольну територію. Зокрема, румуни мали продавати у країні по твердим цінам всі надлишки продовольства. Натомість, союзники погоджувалися визнати анексію Бессарабії. Таким чином, союзники УНР по Брест-Литовському договору, погоджувалися з анексією українських етнічних земель. Водночас, попри факт підписання договору, його текст мали підтримати румунський парламент і король. Якщо з першим проблем не виникло – 28 червня парла-

мент ратифікував договір, то румунський монарх відмовлявся його підписати. Навіть тиск на короля з боку уряду успіху не приніс. Впродовж серпня-вересня 1918 р. А. Маргіломан майже щодня наполягав, що Фердинанд I має затвердити текст, але безрезультатно.

Як виявилось саме така позиція була найбільш вигідною для країни. Німеччина із союзниками у другій половині 1918 р. прогнала війну. 18 червня головнокомандувачем військ Антанти на Балканах був призначений генерал Ф. д'Еспре. Саме йому вдалося у вересні 1918 р. розбити болгарсько-німецько-австрійські частини на ділянці Салонікського фронту та розпочати наступ до Дунаю. У результаті, з війни вийшла Болгарія, а у жовтні капітулювала Туреччина. Австро-угорська монархія опинилася перед фактом революції у країні.

Тим часом і в самій Румунії події швидко змінювалися. Наприкінці жовтня 1918 р. «пронімецький» уряд А. Маргіломана пішов у відставку, новий урядовий кабінет очолив К. Коанде, який після призначення заявив: «Ми маємо найбільший інтерес стати до загального миру поруч, у військовому розумінні, з нашими союзниками (*Антантою* – Я.П.)» [9]. Незабаром румунський уряд надіслав фельдмаршалу А. Макензену ультиматум з вимогою негайно вивести війська з території країни. А вже 27 жовтня (9 листопада) 1918 р. йому ж була направлена заява про денонсацію Бухарестського миру – Румунія вийшла з війни та повернулася до табору країн-переможниць.

Таким чином, можемо констатувати, що дипломатична гра Румунії впродовж Першої світової війни дала можливість бухарестському уряду поступово, але неухильно, впроваджувати у життя власний проект створення «Великої Румунії». Постійно коливаючись між Центральним блоком та Антантою, румунський провід зміг, зрештою, взяти безпосередню участь у створенні нової територіальної карти повоєнної Європи на Паризькій мирній конференції 1919 року. Більше того, скориставшись внутрішньополітичною ситуацією на землях колишньої Російської імперії, де йшла війна, Румунія (разом із Польщею), за допомогою Антанти присвоїла собі статус «санітарного кордону» проти більшовиків. Фактично бухарестський уряд став вважати себе своєрідним «охоронцем» Європи від більшовизму. Натомість, Антанта передавала Румунії Трансільванію, українські Бессарабію та Буковину, і частину Банату.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Шкундин Г.Д. Разделяй и властвуй! Вопрос о сепаратном мире с Болгарией в политике держав Антанты (октябрь 1915 – март 1916) / Г.Д. Шкундин. – М., 2007. – 182 с.
2. Румыния: истоки и современное состояние внешнеполитического позиционирования государства / [Хотькова Е.С., Ермаков С.М., Каширин В.Б. и др.]; под ред. А.А. Куртова. – М.: РИСИ, 2013. – 102 с.
3. Виноградов В.Н. Румыния в годы первой мировой войны / В.Н. Виноградов. – М.: Наука, 1969. – 370 с.
4. Чернин О. В дни мировой войны. Мемуары / О. Чернин. – М.-Петроград, 1923. – 296 с.
5. Международные отношения в эпоху империализма: документы из архивов царского и Временного правительств 1878-1917 гг.: Серия 3: 1914-1917. – М.; Л.: Гос. соц-экон. изд-во, 1931-1938. – Т. 6: Ч. 1: 5 августа 1914 г. – 13 января 1915 г. / [подгот. к печати А.Л. Попов, при участии Б.Я. Галиной и В.В. Альтмана]. – 1935. – 481 с.
6. За балканскими фронтами Первой мировой войны / [отв. ред. В.Н. Виноградов]. – М.: Индрик, 2002. – 504 с. + 8 ил.
7. Ястребчак В.В. Феномен «Великой Румынии» и румынская дипломатия в годы Первой мировой войны / В.В. Ястребчак // Восточная политика Румынии в прошлом и настоящем (конец XIX – начало XXI вв.): междунар. науч. конф., 24-25 марта 2011 г., Тирасполь. – М.: РИСИ, 2011. – С. 21-33.
8. Мальцев Д.А. Бессарабский вопрос в годы Гражданской войны в России / Д.А. Мальцев // Проблемы национальной стратегии. – 2011. – № 4. – С. 162-183.
9. Гакман С.М. Сепаратный мирный договор Румынии с краинами Четвертного Союза: мотивы, рішення, наслідки / С.М. Гакман // Історична панорама: Збірник статей ЧНУ. – 2004. – Вип. II. – С. 68-79.
10. Царская Россия в мировой войне / [авт. предисл. М.Н. Покровский]. – Л.: Госиздат, 1925. – Т. 1. – 301 с.
11. Зайончковский А. Мировая война 1914-1918 гг.: в 3 т. / А. Зайончковский. – М.: Государственное военное издательство Наркомата обороны, 1938-1939. – Т. 2: Кампании 1916-1918 гг. – 1938. – 288 с.
12. Papers relating to the Foreign Relations of the United States. 1917. Supplement 2. The World War. – Washington, 1932. – 796 p.
13. Дыков И.Г. Хроника событий в Бессарабии (март 1917 г. – январь 1918 г.) / И.Г. Дыков. – Кишинев: Госиздат Молдавии, 1957. – 136 с.
14. Gheorghe C., Șerbu M. Miniștrii de interne (1862-2007). Mică enciclopedie. – București: Editura Ministerului Internele și Reformei Administrative, 2007. – 390 p.
15. Большевики Молдавии и Румынского фронта в борьбе за власть Советов (март 1917 г. – январь 1918 г.). Документы и материалы. – Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1967. – 450 с.
16. Архив полковника Хауза. Избранное: в 2 т. / [коммент Ч. Сеймура; пер. с англ. В.В. Проскунина; предисловие А.И. Уткина]. – М., 2004. – Т. 2. – 744, [8] с.: ил. – (Историческая библиотека).
17. Мельтюхов М.И. Бессарабский вопрос между мировыми войнами 1917-1940 / М.И. Мельтюхов. – М.: Вече, 2010. – 464 с.: ил.
18. Vopicka Ch. Secrets of the Balkans. Seven years of a diplomat's life in the storm Centre of Europe. United States envoy extraordinary and minister plenipotentiary to Roumania, Serbia and Bulgaria, 1913-1920. – Chicago: RAND McNALLY & COMPANY, 1921. – 330 p.
19. Буле В. Образ румынской администрации и настроения населения Бессарабии, отраженные во французских дипломатических и разведывательных отчетах 1918-1920 гг. / В. Буле // Русин. Международный исторический журнал. – 2012. – № 2 (28). – С. 49-54.
20. Papers relating to the Foreign Relations of the United States. 1918. Russia (in three volumes). Volume II. – Washington, 1932. – 887 p.
21. Лунгу В.Н. Политика террора и грабежа в Бессарабии 1918-1920 гг. / В.Н. Лунгу. – Кишинев: Из-во «Карта Молдовеняскэ», 1979. – 216 с.
22. Marghibman A. Note Politice 1897-1924. Volume III / 1917-1918. – București: Editura Institutului de Arte Grafice

«EMINESCU», 1927. – 576 p.

23. «THE PEACE OF BUCHAREST» – THE TREATY OF PEACE BETWEEN ROUMANIA AND THE CENTRAL POWERS. SIGNED AT

BUCHAREST, 7 MAY, 1918. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/routreat.html>

Попенко Ярослав Румунія на шляху до Бухарестського миру 1918 року

У статті проаналізовані головні тенденції розвитку Королівства Румунії у роки Першої світової війни. Розглянуті етапи дипломатичних переговорів бухарестського уряду з країнами Центрального блоку й Антанти у 1914-1918 рр. У контексті зовнішньополітичної стратегії Румунії частково висвітлено «бессарабське питання». Визначені мотиви, охарактеризований зміст і визначені наслідки Бухарестського мирного договору 1918 р.

Ключові слова: дипломатія, анексія, Центральний блок, Антанта, проект «Велика Румунія», «бессарабське питання»

Попенко Ярослав Румыния на пути к Бухарестскому миру 1918 года

В статье проанализированы основные тенденции развития Королевства Румынии в период Первой мировой войны. Рассмотрены этапы дипломатических переговоров бухарестского правительства со странами Центрального блока и Антанты в 1914-1918 гг. В контексте внешнеполитической стратегии Румынии частично освещен «бессарабский вопрос». Определенные мотивы, охарактеризовано содержание и определены последствия Бухарестского мирного договора 1918 г.

Ключевые слова: дипломатия, аннексия, Центральный блок, Антанта, проект «Великая Румыния», «бессарабский вопрос»

Popenko Yaroslav Romania on the way to the Peace of Bucharest of 1918

The main trends of development of Romania in the First World War were analyzed in that article. Romania managed to keep the lead in population among the other Balkan States and military potential at the early of 1914. With the beginning of the new war Bucharest took a position of neutrality. By middle of 1915 it was able to retain its status. In the summer of 1915 the Entente still involved Romania to the military alliance against the Central block. Romania declared war on it. The military company of 1916 was ended crash for the country, its army was defeated in Transylvania and Dobrudge. The Germans occupied 70% of the territory of Romania and the Romanian government was forced to sign the separate peace with Germany. At the same time, the defeat of the latter in 1918 allowed Romania to return to the Rights of the ally to the Entente. As a result, it was able to take an active part in the Paris Peace Conference of 1919-1920. Based on its results, Romania annexed Transylvania, Bessarabia, Bukovina and part of Banat.

Keywords: diplomacy, annexation, Central block, Entente, project of «Greater Romania», «Bessarabian question»

Рецензенти:

Михайлуца М.І., д.і.н., професор

Тихонов А.К., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 23.10.2016 р.